

EKONOMIJA I FINANSIJE

# EKONOMSKE MERE ZA UBLAŽAVANJE POSLEDICA PANDEMIJE

Lice i naličje finansijskog paketa države  
vrednog 5,1 milijardu evra

**Petrica Đaković**  
Maj 2020



Da li je paket pomoći  
privredi i građanima u skladu  
sa trenutnim finansijskim  
mogućnostima Srbije?



Zašto podela po 100 evra  
punoletnim građanima Srbije  
radi podsticanja potrošnje  
neće pozitivno uticati na rast  
BDP-a u meri u kojoj se  
očekuje?



Koliki je rizik neophodnog  
zaduživanja države za sanaciju  
posledica virusa kovid-19?  
Zašto se finansiranje duga  
uočava kao najvažniji  
ekonomski problem Srbije u  
narednom periodu?



# Sadržaj

	<b>Uvod</b> .....	2
<b>1.</b>	<b>MERE PODRŠKE PRIVREDI</b> .....	3
<b>2.</b>	<b>MERE PODRŠKE GRAĐANIMA</b> .....	4
<b>3.</b>	<b>RIZIK ZADUŽIVANJA ZEMLJE</b> .....	6
<b>4.</b>	<b>PREDVIĐANJA O OPORAVKU</b> .....	8

## UVOD

Uvođenje vanrednog stanja 15. marta zbog epidemije virusa kovid-19, sve duži policijski čas, zatvaranje granica i zabrana socijalnih kontakata prouzrokovali su ograničenje ili potpunu obustavu rada u mnogim privrednim subjektima u Srbiji. Pojedini sektori, poput ugostiteljstva, turizma, avioprevoza, ali i niza različitih usluga gotovo preko noći su morali potpuno da obustave rad, kako bi se izbegla cirkulacija građana i smanjilo širenje virusa. Zbog ovakve odluke nadležnih, a na osnovu iskustva vlasti u drugim državama Evrope i sveta, pojedini privrednici odmah su ukazali na neophodnost intervencije države od koje se očekivalo da u što kraćem roku usvoji ekonomski paket mera kako bi se sprečio talas otpuštanja radnika i pomoglo da što veći broj preduzeća, a naročito onih koji pripadaju kategoriji mikro, malih i srednjih preduzeća ne ugasi poslovanje u kritičnim mesecima zbog nemogućnosti da servisira svoje obaveze prema radnicima i državi. Vlada Srbije uradila je to početkom marta, usvojivši najpre paket mera vredan 608 milijardi dinara ili 5,1 milijardu evra, a zatim i Uredbe koje omogućavaju sprovođenje tog paketa pomoći. Predstavljeni plan uplate tri minimalne zarade, za april, maj i jun svim zaposlenim u preduzetničkim radnjama, mikro, malim i srednjim preduzećima, pod uslovom da poslodavac nije otpustio više od 10 odsto zaposlenih, zatim odlaganje plaćanja poreza i doprinosa na zarade za isti ovaj period, ali i akontacije za porez na profit, kao i dogovor sa bankama garantne šeme koja bi trebalo da obezbedi privredi kredite za likvidnost u iznosu od dve milijarde evra, uz garanciju države za određeni iznos tih kredita, uglavnom je naišao na odobravanje i privrednika i ekonomista. Kritike su se mogle čuti jedino zbog činjenice da Vlada realizaciju ovog plana počinje tek mesec i po dana kasnije, pošto privrednici opravdano strahuju da tada za neke od njih može biti isuviše kasno, dok je za ekonomiste najproblematičnija bila odluka o dodeli 100 evra svakom punoletnom građaninu Srbije, a što je takođe jedna od usvojenih mera Vlade Srbije.

Vlada je tokom vanrednog stanja usvojila više od 40 različitih Uredbi, a jedna od njih bila je i ona o rebalansu budžeta<sup>1</sup>, jer su promenjene okolnosti iziskivale novi plan prihoda i rashoda budžeta. Iz neobjašnjivih razloga, izmenjeni budžet, kao jedan od najvažnijih zakona svake zemlje nije usvajan po

uobičajenoj proceduri, predlog Zakona o rebalansu budžeta nije poslat na verifikaciju i usvajanje u Skupštinu Srbije, već je usvojen Uredbom, jer je vlast iskoristila mogućnost koju joj daje član 200. Ustava Srbije, a koji nalaže da Vlada uz supotpis predsednika Srbije ima pravo da u vanrednom stanju ograničava prava i slobode građana, ukoliko Skupština nije u mogućnosti da se sastane.

Vlada je rebalans budžeta izradila računajući na pad bruto domaćeg proizvoda u ovoj godini od 1,8 odsto, usled pada privredne aktivnosti izazvanog virusom kovid-19. Rebalans podrazumeva pad prihoda u budžetu od 70 milijardi dinara, a rast rashoda od oko 290 milijardi dinara, što budžetski deficit sa prethodnih samo 20 milijardi povećava na više od 380 milijardi dinara. Vladina namera je da novostvoreni deficit finansira zaduživanjem države na domaćem i inostranom tržištu kapitala, emitujući dužničke zapise, a računa da će javni dug kao posledica novih dugova na kraju ove godine umesto planiranih 50 biti 59,5 odsto vrednosti BDP-a.

U daljem tekstu biće analizirane pojedinačne mere u okviru ekonomskog paketa namenjenog ublažavanju posledica krize izazvane virusom kovid-19, ali i objašnjeno zbog čega će biti veliki izazov pribaviti neophodni novac za finansiranje naraslog deficita, odnosno zašto je još rano govoriti o vrto glavom privrednom oporavku, pogotovo ukoliko zdravstvena kriza bude trajala duže od predviđenog i ukoliko ekonomski oporavak najvažnijih ekonomskih partnera Srbije bude sporiji od očekivanog.

<sup>1</sup> Uredba o izmeni opštih prihoda i primanja, rashoda i izdataka budžeta Republike Srbije za 2020. godinu, radi otklanjanja štetnih posledica usled bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, Službeni glasnik RS, broj 60/20.

## 1

## MERE PODRŠKE PRIVREDI

Državna podrška privredi započela je zapravo odlukom Narodne banke Srbije još polovinom marta da smanji referentnu kamatnu stopu na 1,75 odsto, da bi tokom aprila usledilo još jedno, dodatno spuštanje na 1,5 odsto. U martu je NBS donela i odluku o tromesečnom moratorijumu na otplatu kredita i za privredu i za građane, kako bi se i jednima i drugima relaksirale obaveze prema bankama tokom očekivanog trajanja epidemije.

Ove početne mere dopunjene su početkom aprila usvajanjem antikriznog paketa čiji se najveći i najznačajniji deo i odnosi na privredu Srbije. Sudeći po izjavama privrednika, ali i sprovedenim istraživanjima deo paketa koji se odnosi na pomoć privredi je ispravno odmeren. Osim kritika koje su bile upućene zbog kašnjenja od petnaestak dana sa donošenjem ovih mera, kao i činjenice da će se prve mere sprovesti tek polovinom maja, a što može biti kasno za pojedine preduzetnike i male biznise, većih zamerki na usvojeni paket nije bilo. Istraživanje sajta Poslovi infostud<sup>2</sup> o uticaju pandemije na tržište rada u Srbiji, rađeno tokom prve nedelje aprila među 4.329 ispitanika i 580 privrednih subjekata pokazalo je da kod 92 odsto ispitanih kompanija virus korona izrazito negativno ili umereno negativno utiče na poslovanje. Čak 80 odsto kompanija već je otpočelo ili uskoro planira da smanjuje troškove, a oko 12 odsto ispitanika već je tada ostalo bez posla. Istovremeno, čak 82 odsto srpskih kompanija koje su učestovale u ovom istraživanju ističe da su saglasne sa donetim merama Vlade, odnosno da su poresko rasterećenje i pomoć u isplati zarada u naredna tri meseca prioritet kada je u pitanju pomoć privredi.

Vlada je to, praktično, i uradila. Rukovođena kako svetskom praksom, ali i zahtevima privrednika, antikrizni paket mera predvideo je da se za april, maj i jun svim zaposlenima kod preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća uplati iznos minimalne zarade od 30.000 dinara, a iz ove mere izuzeti su jedino poslodavci koji su do datuma apliciranja za dobijanje novca za isplatu zarada otpustili više od 10 odsto zaposlenih. Ova mera, tvrde predstavnici države, promenila je prvobitnu odluku onih poslodavaca koji su svojim zaposlenima odmah po otpočinjanju krize uručili otkaze, pa se procenjuje da u ovom momentu na tržištu rada nema značajnijeg pada zaposlenosti. Iako nema preciznih podataka, u Nacionalnoj službi za zapošljavanje kažu da je oko 10.000 ljudi našlo posao u poslednje vreme, što je približno jednako proceni o broju onih koji su od početka krize ostali bez radnog mesta. Nevol-

ja je, međutim, u tome što se ne zna koliko je zaposlenih na nesigurnim radnim mestima, onih koji rade na crno ili po ugovorima o privremenim i povremenim poslovima ostalo bez angažmana, pošto je njihov rad svakako ispod radara evidencija ili nadležnih inspeksijskih organa.

Osim isplate minimalca, program mera predvideo je da ceo privatni sektor stekne pravo na odlaganje plaćanja poreza i doprinosa na zarade, kao i plaćanje akontacije za porez na dobit, te da te obaveze počnu da plaćaju tek od početka 2021. godine i to u mesečnim ratama. Za ove mere (isplata minimalne zarade i odlaganje poreskih obaveza) budžetom je namenjeno gotovo 260 milijardi dinara, dok je dodatnih 24 milijarde dinara planirano da se po povoljnim uslovima stavi na raspolaganje privredi za kredite za likvidnost i to preko Fonda za razvoj.

Država je u paket vredan 608 milijardi dinara ili 5,1 milijardu evra uvrstila i takozvanu garantnu šemu sa banakama u iznosu od čak dve milijarde evra. Drugim rečima, državni paket, odnosno trošak za budžet nije 5,1 milijardu evra kako se predstavljalo u javnosti, već za dve milijarde evra manji, pošto se toliko očekuje da plasiraju poslovne banke. Prema usvojenoj Uredbi<sup>3</sup> Srbija preuzima obavezu da kao garant ovih kredita izmiri potraživanja banaka koja mogu nastati po osnovu kredita koje će poslovne banke plasirati privredi za likvidnost i obrtna sredstva, s tim što maksimalan iznos tih garancija ne može biti veći od 480 miliona evra. Drugim rečima, ukoliko se ispostavi da klijent koji je uzeo ovakav kredit nije u mogućnosti da ga vrati, država će umesto njega bankama vratiti novac, ali ne više od tih 480 miliona evra ili četvrtinu ukupnog dogovorenog paketa.

Ono što se, u međuvremenu, može pojaviti kao problem jeste i neusklađenost pomenute Uredbe o garantnoj šemi sa Zakonom o javnom dugu. Naime, Vlada je Uredbu usvojila pozivajući se na član 200. Ustava koji reguliše vanredno stanje, zaboravljajući da Zakon o javnom dugu ne poznaje mogućnost izdavanja garancija države privatnim kompanijama, već samo državnim i javnim preduzećima, jedinicama lokalne samouprave ili organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja. Zato je i Fiskalni savet ukazao na mogućnost da ova ekonomski ispravna mera nije sasvim usklađena sa postojećim propisima, te da bi to trebalo preispitati do početka primene donete Uredbe<sup>4</sup>.

2 <https://poslovi.infostud.com/vesti/Uticaj-pandemije-virusa-Covid19-na-trziste-rada-u-Srbiji/54601>

3 Uredba o utvrđivanju garatne šeme kao mera podrške privredi za ublažavanje posledica pandemije bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, Službeni glasnik RS, broj 57/20.

4 Ocena vladine Uredbe o rebalansu budžeta, Fiskalni savet, april 2020.

## 2

## MERE PODRŠKE GRAĐANIMA

Iako su mere za ublažavanje posledica korona virusa bile opravdane i neophodne, njihovom usvajanju prethodio je optimizam vlasti veći od onoga što govore ekonomski i budžetski pokazatelji. Najpre se od srpskog predsednika Aleksandra Vučića moglo čuti kako novca ima napretek, pa će upravo po principu „bacanja para iz helikoptera“ i građanima Srbije, onim punoletnim, biti bačeno po 100 evra. I on, ali i ministar finansija Siniša Mali pominjali su da će paket mera biti finansiran i iz budžetskih sredstava, kao i iz zaduživanja, pošto je stanje u srpskim javnim finansijama odlično, te će Srbija kada epidemija prođe mnogo brže i jače krenuti na put oporavka i visokih stopa rasta. Istina je ipak malo drugačija. Fiskalna konsolidacija jeste uravnotežila javne finansije i omogućila poslednjih godina nizak budžetski deficit i osetan pad javnog duga, ali srpske javne finansije nisu baš toliko sjajne da bi se novac mogao rasipati, a kako se to pokušavalo predstaviti. Činjenica je da mere jesu bile neophodne, odnosno da zadatak Srbije, baš kao i većine drugih zemalja u svetu jeste da osim podrške borbi protiv korona virusa i neophodnih ulaganja u očuvanje života građana, pomogne i privredi koja je usput „obolela“, ali neoprezni potezi mogu dovesti do prekomernog trošenja, uz izostanak željenog rezultata.

Naime, iskustva govore da podsticanje tražnje u zemljama kakva je Srbija, odnosno u malim i otvorenim ekonomijama, uglavnom nemaju toliko uticaj na podsticanje rasta kao što je to slučaj sa velikim razvijenim državama, pa se višak tražnje prelije na povećanje uvoza i rast spoljnotrgovinskog deficita i inflacije, a ne na ekonomski rast, a što se želi postići i čime se mera opravdava. Dodatno, u trenutnoj situaciji koju je izazvao jedan virus, pad ekonomske aktivnosti ne može se lečiti podsticanjem potrošnje, pošto kriza nije nastala zbog niske tražnje, odnosno male platežne moći stanovništva. Potrošnja jeste manja, odnosno epidemija i vanredno stanje jesu uticali i na smanjenje tražnje, ali ne zbog činjenice da nema novca, već zato što se ograničava kretanje i usled toga kupuju samo naosnovnije životne potrepštine. Virus je ograničio ili zaustavio proizvodnju, što zbog pokidanih lanaca snabdevanja i nedostatka sirovina, što zbog nemogućnosti da se proizvodnja organizuje tako da ne omogućava širenje virusa među radnicima, pa je ovo ustvari kriza ponude, a ne tražnje i s toga se ne može lečiti podsticanjem potrošnje.

Ukoliko je i želela da krizu olakša najsiromašnijima, koji bi verovatno taj novac i potrošili na domaću robu, pa time uticali na proizvodnju i rast, Vlada je ovu meru mogla pažljivije targetirati, čime bi trošak za budžet bio daleko manji, a mogućnost uticaja na rast veća. Pogotovo, što će država tih 500 miliona evra koliko se rebalansom računa potrošiti na podelu po 100 evra morati da pozajmi, što znači da će taj dug narednih godina vraćati svi poreski obveznici, i to uvećan za kamatnu stopu.

Zbog svega ovoga, Fiskalni savet je ovu meru označio kao ekonomski neefikasnu, socijalno nefokusiranu i fiskalno neodgovornu i pozvao Vladu Srbije da od nje odustane<sup>5</sup>. Umesto toga, desilo se nešto posve drugačije. Umesto prihvatanja kritike i preispitivanja ovakvog načina trošenja budžetskih sredstava, vlast je izmenila pravila dodele, pa je odlučeno da po automatizmu na 100 evra imaju pravo samo penzioneri i korisnici socijalne pomoći, dok će svi ostali koji žele ovu pozajmicu morati da se za nju prijave. I sve to sa izgovorom da su pojedini tajkuni jasno rekli da ih taj novac ne zanima, iako su u javnosti mnogo glasnije ovu meru kritikovali ekonomisti nego što su se uzimanja državne milostinje gnušali tajkuni. Da bi njima udovoljila da im na račune ne uplaćuje novac koji oni ne žele, vlast je odlučila da to uradi preko leđa građana, odnosno državljana koji na iznos od 100 evra imaju pravo, tako što će ih bespotrebno maltretirati da se prijavljuju pozivajući nekakav govorni automat ili slanjem mejla Upravi za trezor Ministarstva finansija. Naloženo je i formiranje privremenog registra<sup>6</sup> korisnika ove vrste pomoći, što navodi na sumnju u moguću zloupotrebu podataka o onima koji se budu prijavili. Na kraju, pozivi pojedinih pripadnika vladajuće stranke zaposlenima u institucijama kojima rukovode da se „u ime“ države odreknu svojih 100 evra bila bi najbolja potvrda da je država trebalo da poslušava savete ekonomista i odustane od ove skupe, a neefikasne mere, koja osim populizmu ne služi ničemu drugom.

5 Ocena antikriznog programa ekonomskih mera, Fiskalni savet, april 2020.

6 Uredba o formiranju privremenog registra i načinu isplate jednokratne novčane pomoći svim punoletnim državljanima Republike Srbije u čiju smanjivanja negativnih efekata prouzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, Službeni glasnik RS, broj 60/20.

Osim što je donela ovu ekonomski i socijalno neopravdanu meru, dodatno je problematizujući sa aspekta zaštite podataka o ličnosti, Vlada se odmah na početku ove krize odlučila i za jednokratnu isplatu 4.000 dinara penzionerima, iako su oni kategorija stanovništva čiji prihodi tokom krize ostaju stabilni i neugroženi, jer je nekoliko puta ponovljeno da plate u javnom sektoru i penzije neće biti smanjivane. Nekoliko dana nakon najave o isplati pomoći penzionerima, Vlada je donela i odluku da će plate svim medicinskim radnicima u Srbiji biti povećane za 10 odsto od početka aprila, što takođe predstavlja dosta značajan trošak za budžet, ali se opravdanje ovakve odluke, za razliku od one za penzionere i isplatu 100 evra, može tražiti u potrebi da se zdravstveni radnici nagrade za trud koji se od njih očekuje u borbi protiv epidemije, pogotovo što se Srbija poslednjih godina ionako suočava sa manjkom radnika u medicini i velikim odlivom ovog kadra u zemlje zapadne Evrope.

## 3

## RIZIK ZADUŽIVANJA DRŽAVE

Bez svake sumnje, fiskalna stabilnost, nizak budžetski deficit i relativno povoljan nivo javnog duga u odnosu na BDP, omogućili su Srbiji da usvoji paket ekonomskih mera, bez prevelike bojazni da će time ugroziti solventnost države. Javni dug je na kraju prošle godine spušten na nešto iznad 50 odsto vrednosti bruto domaćeg proizvoda koliko je i preporučljivo zemljama u razvoju, a nakon gotovo osam godina njegovog permanentnog rasta koji je vrhunac dostigao 2015. godine kada je udeo duga bio 70 odsto BDP-a. Iako postignuti nivo duga omogućava snažno zaduživanje države zbog potrebe da se znatno poveća deficit usled troškova koje je nametnula aktuelna zdravstvena i ekonomska kriza, javni dug Srbije je i dalje veći od proseka zemalja centralne i istočne Evrope i ne dopušta niti olako zaduživanje, niti rasipanje budžetskog novca na projekte koji neće doneti ekonomski rezultat. Aktuelna potreba za dodatnim trošenjem, a time i neplaniranim zaduživanjem ukazuje na značaj koji imaju stabilne javne finansije u normalnim vremenima, ali to nikako ne znači da Srbija ima neograničen prostor da se dodatno zadužuje, pa i u situaciji kada je potrebno ublažiti štetu nastalu širenjem kovid infekcije.

Procene su da će javni dug Srbije zbog sanacije nastale štete samo u ovoj godini biti povećan za oko 10 odsto, odnosno da će udeo duga u bruto domaćem proizvodu na kraju godine iznositi umesto planiranih i poželjnih 50 odsto, gotovo 60 odsto BDP-a.

Ovogodišnjim budžetom planirano je zaduživanje za oko pet milijardi evra da bi se taj limit rebalansom povećao na 7,5 milijardi evra. Ovogodišnji deficit Srbija će finansirati novim kreditima, odnosno zaduživanjem na međunarodnom ili domaćem finansijskom tržištu, a prema procenama Fiskalnog saveta<sup>7</sup>, za sprovođenje usvojenog paketa mera i plaćanje redovnih obaveza u ovoj godini, po osnovu ranijih zaduživanja, Srbiji je potrebno novih 6,5 milijardi evra. Naime, oko tri milijarde evra potrebno je da bi se vraćali dugovi koji doppevaju na naplatu u ovoj godini, dok finansiranje deficita koji je nastao u ovim okolnostima iziskuje dodatnih 3,5 milijardi evra. Pritom, iz usvojenog rebalansa budžeta vidi se da država namerava da nešto više od polovine ovih sredstava pribavi emitovanjem dužničkih hartija od vrednosti domaćem, dok ostatak planira da na isti način potraži na međunarodnom tržištu.

Pronalaženje tog novca, međutim, mogao bi postati prilično veliki izazov, a time i rizik da se namera koju država ima izjavi. Jagma za novcem na međunarodnom tržištu kapitala uveliko traje, bez obzira na najave i očekivanja da će vodeće centralne banke u svetu, a pre svega Evropska centralna banka i američki FED emisijom novca pokušavati da spasavaju sopstvene privrede, što je već rađeno u godinama nakon izbijanja svetske ekonomske krize 2008. Sudeći prema reakciji više od 90 zemalja na svetu koje su odmah potražile pomoć ili intervenciju Međunarodnog monetarnog fonda postoji izražena svest da nedostajući novac za sanaciju štete koju je svetskim ekonomijama priredio virus korona neće biti tako lako pronaći. U najmanju ruku, signali sa svetskih tržišta govore da smo svedoci odliva kapitala sa tržišta, zbog naraslog rizika i neizvesnosti koja prati ovu zdravstvenu krizu. Taj odliv novca, odnosno izvlačenje kapitala iz hartija i obveznica znatno premašuje onaj s početka globalne ekonomske krize, što navodi na zaključak da će novac zbog rasta potražnje za njim postati skuplji. Za razliku od nekoliko poslednjih godina kada su kamatne stope bile na istorijskim minimumima zbog obilja novca koji se pojavio na tržištu, situacija će sada biti potpuno drugačija. Procene svetskih analitičara su da će problem sa zaduživanjem, odnosno sa cenom tog zaduživanja posebno imati ekonomije u razvoju, jer svojom ekonomskom snagom i kreditnim rizikom nisu u stanju da konkurišu razvijenom svetu. Srbija se svakako nalazi u grupi tih država čiji je rizik zaduživanja, a time i cena koja će za to biti plaćena daleko veći, nego što se to želi predstaviti. Emisije evroobveznica tokom februara već beleže veću stopu prinosa, pa je u narednim mesecima moguće očekivati dalje pogoršanje. Isti ili sličan problem imaju i druge zemlje u razvoju, pa i u regionu, zbog čega se okleva sa emitovanjem obveznica, odnosno forsira pritisak na međunarodne finansijske institucije da pomognu posrnutim ekonomijama.

Srbija za sada nije iskazala nameru da potraži pomoć MMF-a, ne govori se trenutno ni o potrebi za sklapanjem novog aranžmana, ali ovakva mogućnost ne može se isključiti, pogotovo ukoliko se u narednim mesecima pokaže da pribavljanje neophodnog novca ne ide planiranim tempom. Iako planirani iznos zaduživanja ne upućuje na mogućnost nekakve budžetske krize, odnosno potrebe da se ponovnim prekrajanjem državne kase povećavaju neki porezi ili pak smanjuju neki rashodi, mora se imati u vidu da ni takav scenario nije nemoguć. Ma koliko sada izgleda malo verovatan. Eventualni fijasko sa pribavljanjem novca na domaćem ili međunarodnom tržištu, odnosno nemogućnost lakog zaduživanja na

7 Ocena antikriznog programa ekonomskih mera, Fiskalni savet, april 2020.



neki drugi način (kreditni međunarodnih institucija ili pojedinih država) doveli bi Srbiju u problem likvidnosti, odnosno onemogućili je da iz budžeta na vreme servisira sve preuzete obaveze. To bi onda iznudilo ili odlaganje plaćanja nekih rashoda ili eventualno ponovnu fiskalnu konsolidaciju, odnosno smanjenje najvećih tekućih rashoda, poput plata, penzija, subvencija, izdataka za kapitalne investicije (putnu, železničku i drugu infrastrukturu)...

## 4

## PREDVIĐANJA O OPORAVKU

Prema aprilskim revidiranim procenama Međunarodnog monetarnog fonda<sup>8</sup> svetsku ekonomiju u ovoj godini očekuje pad BDP-a od tri odsto, umesto prognoziranog rasta od 3,3 procenta. U Izveštaju koji je naslovljen "Globalni karantin" MMF prognozira da će najveći pad bruto domaćeg proizvoda uslediti u najsnažnijim svetskim ekonomijama poput Sjedinjenih Američkih Država, Kine i Nemačke, dok se napogođenijim zemljama poput Italije ili Španije prognozira negativna stopa rasta od čak 9,1, odnosno osam odsto. Celokupna evrozona, kao najznačajniji trgovinski partner Srbije imaće negativnu stopu rasta BDP-a od 7,5 odsto, a procene su i da će svetska trgovina imati pad koji se kreće između 12 i čak 30 procenta, u zavisnosti od toga koliko ova kriza bude potrajala, odnosno kada će i kojim tempom krenuti oporavak gotovo svih privreda u svetu. Nazvavši to "Šokom bez presedana" i Svetska banka<sup>9</sup> u svom izveštaju o uticaju virusa kovid-19 na ekonomije regiona prognozira da će region Zapadnog balkana ove godine ući u recesiju, odnosno da će pad BDP-a biti između tri i 5,6 odsto, dok se za Srbiju prognozira stopa rasta od minus 2,5 odsto. U ovom izveštaju kaže se da je brz oporavak zemalja regiona moguć, ali nije zagarantovan, pogotovo ukoliko se pretnja virusom zadrži, što će zahtevati produženu opreznost i mere zaštite.

Međutim, za razliku od MMF-a i Svetske banke koji Srbiji ove godine predviđaju pad bruto domaćeg proizvoda između 2,5 i tri odsto, kreatori naše ekonomske politike računaju da naš pad BDP-a neće biti veći od 1,8 odsto. Optimizam srpskih vlasti da će pad u Srbiji biti daleko manji nego u razvijenim ekonomijama nije sasvim neutemeljen jer Srbija ima značajno veće učešće poljoprivrede i prehrambene industrije u ukupnoj proizvodnji i neće zbog te činjenice biti pogođena u meri u kojoj se to očekuje za razvijenije zemlje, sa drugačijom strukturom privrede, ali i one koje se daleko više oslanjaju na turizam. Ali i pored takve povoljnosti, ako se ona tako može i nazvati, nije moguće tvrditi da pad BDP-a neće biti veći, odnosno bliži proceni međunarodnih finansijskih institucija, kao što nije izvesno ni da će oporavak teći tako brzo i tempom kojim se najavljuje (najavljuje se rast BDP-a u 2021. godini iznad sedam odsto).

Najpre, svaka prognoza konačnih ekonomskih rezultata u

ovoj godini u situaciji kada pandemija još nije okončana i ne mogu se precizno sagladati ni zdravstvene, a ni ekonomske posledice, je preuranjena. Šteta će se tek sabirati kada se aktuelna kriza okonča, a svet vrati načinu života koji je prethodio ovoj krizi. Ako to uopšte i bude moguće tokom ove godine, a baš takvog scenarija se trenutno svi pribijavaju. Jer, strah od novog talas epidemije zahtevaće preduzimanje određenih ograničenja duži vremenski period, a takva situacija dovela bi do sporijeg oporavka, ali i neophodnosti da države naknadno intervenišu kako bi spasavale privrede. Tek tada bi se mogao pojaviti problem nemogućnosti ni Srbije, a ni većine zemalja regiona da spremne dodatni paket mera, jer su njihove javne finansije već napregnute blizu granica održivosti.

Oporavak srpske ekonomije, odnosno njena stopa rasta i ove ali i naredne godine, zavisice, dakle, kako od činjenice kada ćemo se vratiti normalnom životu i uobičajenim poslovnim aktivnostima, ali i od toga kojim tempom će se oporavljati najveći trgovinski partneri Srbije ili zemlje investitori, koji su ujedno i najviše pogođeni ovom krizom. Posledice krize koja se označava većom od one iz 2008. godine, odnosno najvećom posle Velike depresije s kraja 20-ih godina prošlog veka, sasvim izvesno biće povećanje rizika na tržištima, odnosno manjak investicija, jer će neizvesnost u vezi sa virusom kovid-19 dovesti do povećanog opreza investitora. Takvo usporavanje investicija bez sumnje mora ostaviti posledice i po srpsku ekonomiju, samim tim što će to usporiti proizvodnju i izvoz, pogotovo u onim preduzećima koja su u vlasništvu stranog kapitala, koji dolazi iz najviše pogođenih zemalja. Spori oporavak Italije ili Nemačke ne može imati pozitivan uticaj na srpski ekonomski rast, što zbog činjenice da su te zemlje naši najveći trgovinski partneri, što zbog očekivanja da manje investicije u kompanije koje dolaze iz tih zemalja nužno utiču na smanjenje ukupne proizvodnje u Srbiji.

Zato prognoza vlasti o našem ekonomskom rastu u ovoj godini možda nije sasvim nerealna, ali je svakako preuranjena i trebalo bi je, baš kao i onu za očekivani rast u narednoj godini, uzeti sa određenom rezervom.

8 International Monetary Fund, World Economic Outlook, april 2020.

9 World bank, Western Balkans Regular Economic Report, proleće 2020.

- I uprkos povoljnoj fiskalnoj situaciji u kojoj je Srbija dočekala aktuelnu krizu izazvanu širenjem korona virusa, a koja joj je omogućila donošenje programa ekonomskih mera za pomoć privredi i građanima, visina potrebnih sredstava je na granici ekonomskih mogućnosti Srbije i neophodnost nekog novog programa mera, odnosno izdavanja dodatnog novca za pomoć privredi mogla bi dovesti do potrebe da se znatno smanjuju pojedini rashodi.
- Mera dodele 100 evra svakom punoletnom državljaninu Srbije naišla je na oštre kritike javnosti, a pre svega ekonomista, jer u situaciji smanjene proizvodnje kao posledice pokidanih lanaca snabdevanja i ograničenog rada, ne može se očekivati da nedostatak ponude na tržištu bude kompenzovan povećanjem potrošnje. Umesto očekivanog podsticanja ekonomskog rasta, a čime se opravdava ova mera, njen pozitivan uticaj na rast mogao bi izostati, dok bi eventualno trošenje ovog novca na uvoznu robu dovelo do rasta spoljnotrgovinskog deficita i većeg pritiska na inflaciju.
- Pronalazak novca neophodnog za finansiranje deficita na međunarodnom ili domaćem finansijskom tržištu najveći je izazov i rizik sa kojim će se Srbija suočiti u narednom periodu, jer će trenutna jagma za novcem koji je potreban većini virusom pogođenih zemalja, a uporedo sa rastom rizika i neizvesnosti, dovesti do pogoršanja uslova za zaduživanje. Otuda i insistiranje na oprezu kada je u pitanju trošenje ograničenih budžetskih sredstava, jer novac kojim Srbija planira da pomogne privredi nabavlja se iz kredita.



## O AUTORU

**Petrica Đaković** je novinarka ekonomske redakcije NIN-a.

## IMPRESUM

Fondacija Fridrih Ebert | Kancelarija Beograd  
Dositejeva /51/1 | 11000 Beograd | Srbija

Odgovorna osoba:  
Dr. Max Brändle | Direktor, Regionalna kancelarija za  
Srbiju i Crnu Goru

Tel.: +381 11 3283 285  
[www.fes-serbia.org](http://www.fes-serbia.org)

Narudžbina publikacija:  
[info@fes-serbia.org](mailto:info@fes-serbia.org)

Svaka dalja komercijalna upotreba sadržaja zabranjena je bez  
prethodne pismene saglasnosti fondacije Fridrih Ebert.

# EKONOMSKE MERE ZA UBLAŽAVANJE POSLEDICA PANDEMIJE

Lice i naličje finansijskog paketa države vrednog 5,1 milijardu evra



Da li je paket pomoći privredi i građanima u skladu sa trenutnim finansijskim mogućnostima Srbije?



Zašto podela po 100 evra punoletnim građanima Srbije radi podsticanja potrošnje neće pozitivno uticati na rast BDP-a u meri u kojoj se očekuje?



Koliki je rizik neophodnog zaduživanja države za sanaciju posledica virusa kovid-19? Zašto se finansiranje duga uočava kao najvažniji ekonomski problem Srbije u narednom periodu?

Više informacija o ovoj temi:  
[www.fes-serbia.org](http://www.fes-serbia.org)